

Мартина Минева

НОВАТОРСТВА

*Абдукция, индукция, трансдукция
в логиката на практиката*

София, 2025

НАУЧНИ РЕЦЕНЗЕНТИ
Валентин Аспарухов
Светлана Събева

НАУЧЕН РЕДАКТОР
Деян Деянов

ХЕТЕРОДОКСИЯ е поредица на Института за критически теории на свръхмодерността.

© Издателство „Изток-Запад“, 2025

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Мартина Минева, автор, 2025

© Росица Ячкова, оформление на корицата, 2025

ISBN 978-619-01-1713-1

Мартина Минева

НОВАТОРСТВА

*Абдукция, индукция,
трансдукция в логиката
на практиката*

Всяка важна стъпка в науката е урок по логика.

Чарлс Пърс

Съдържание

ПРЕДГОВОР	9
Вместо увод	
КЪМ НЕДЕДУКТИВНИТЕ ИЗВЕЖДАНЯ В НОВАТОРСКИТЕ ПРАКТИКИ (ПРАКТИЧЕСКА ЛОГИКА НА ДИАЛЕКТИЧЕСКОТО)	16
1. Кратка предистория на изследването.....	19
2. Изследователска стратегия и смислов фон.....	28
3. Теоретична рамка, цел, задачи.....	55
ПЪРВА ЧАСТ	
НЕДЕДУКТИВНИТЕ ИЗВОДИ: ЛОГИЧЕСКИ ПРОБЛЕМАТИЗАЦИИ, ЛЕГИТИМАЦИЯ, КРИТИКИ	63
Глава I. Абдукцията: <i>при</i> и <i>чрез</i> Чарлс Пърс	64
1. Абдукцията при Пърс: легитимност и критики	64
2. Абдукция vs. индукция: демаркация	68
3. Логическа форма на абдукцията и етапи на научното изследване	73
Глава II. Индукцията при Пърс в светлината на абдукцията: проблеми и възможни решения.....	75
1. Видове индукция.....	77
2. Абдуктивна индукция.....	79
3. Индукция, абдуктивна индукция, абдукция: разлики и отношения	80

Глава III. Абдукцията след Пърс: проблемът за удържането на новаторски заряд и логически фокус	94
1. Норуд Хансън и противоречивото наследяване на Пърс	94
2. Обратно към Пърс: с какво всъщност ни <i>ангажират</i> недедуктивните изводи	106
3. От Кантовото наследство при Пърс и абдукцията към неklasически мислено априорно синтезиране при недедуктивното извеждане	111
Глава IV. Трансдукцията: новаторски извод или характеристика на практика (<i>отклонение</i>)	121
1. Понятието за трансдукция	122
2. Трансдукцията: основни проблеми	122
3. Трансдукция в логиката на новаторските практики	126

ВТОРА ЧАСТ

ПРАКТИЧЕСКА ЛОГИКА НА НОВАТОРСТВОТА: НЕДЕДУКТИВНИТЕ ИЗВЕЖДАНЯ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА ПРЕД АНАЛИЗА	136
---	------------

Глава I. Няколко <i>остриета</i> в битката за анализ	137
1. От Давос и въображението като Кантово наследство до неklasически мислено априорно синтезиране при практиките на недедуктивно извеждане. Неформализируемият остатък	137
2. <i>Forma formans</i> vs. <i>forma formata</i> : ключ към неklasически мисленото априорно синтезиране	144
3. Проблемът за общовалидността. Абдуктивен квант, <i>трансцендентален трети</i> , непредзададени възможности с обещание за обективация	150

Глава II. Практическа логика и новаторства: воля, време, аналогизиране	169
1. Воля за формиране, а с това самото и за изоморфия	169
2. <i>Миг</i> и времеви интервали	178
3. Проблемът за аналогията	184

Глава III. По интенционалните траектории на новаторствата: недедуктивното извеждане и още за проблемите на логиката.....	198
1. Връхлитане от аномалии: предпредикатни противоречия.....	198
2. От аномалията до априорния синтез.....	201
2.1. Лишеност и противоречие.....	201
2.2. Утвърждаване и именуване.....	203
2.3. Функциите на <i>eo ipso</i> и <i>всъщност</i>	207
ТРЕТА ЧАСТ	
ЙОХАНЕС КЕПЛЕР: „ВОЙНАТА С МАРС“ И ТЕОРЕТИЧНИЯТ МУ ЗАМАХ (ЕКСПЕРИМЕНТАЛЕН АНАЛИЗ НА СЛУЧАЙ)	209
Глава I. Данни от фактуалната история: Кеплеровото откритие на елиптичната орбита на Марс.....	213
Глава II. Данни на ендегенната логика на практиката при откритието.....	218
Глава III. От елипсата към законите: генезис и разгръщане на <i>теоретичния замах</i>	225
ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ ДУМИ	237
ПРИЛОЖЕНИЕ	253
1. Как се оказва възможна неklasическата логика на диалектичното (кратка предистория на проблематиката).....	253
2. Измеренията на неklasическата логика на диалектичното и проблемът за субектността.....	262
БИБЛИОГРАФИЯ	274
CONTENTS IN ENGLISH	291

Предговор

Някъде от около 2017 година насам тази книга не просто се пише – тя се развива, променя се, вражда впечатления от събития и срещи, които никоя библиография не може да улови изчерпателно. Но заниманията с част от проблемите, които имат отзвук в нея, започнаха по-рано – преди повече от десетилетие. За тях ще разкажа по-подробно в уводната част. Тук бих искала да акцентирам върху това, че началото на работата по ръкописа на този текст беше провокирано от интригуващото изказване на Чарлс Пърс, че абдукцията е „единствената логическа операция, която може да представи каквато и да е нова идея“ (CP 5.171)¹, а случаят с Кеплеровото откритие на елиптичната орбита на Марс е „най-великият пример“ за абдукция (CP 1.74)². Заниманията ми с неговите опити да я легитимира като недедуктивен извод в новаторските практики предизвикаха поредица от очаквани и неочаквани срещи с различни автори и традиции, от които са видими следите в сама-

¹ Преводът на CP 5.171 тук и навсякъде по-долу е от Младенов 2011: 26.

² В книгата позоваванията на изданието Peirce, C. S. (1931–1966) *Collected papers of Charles Sanders Peirce*. Vols. 1–6. Eds. Charles Hartshorne and Paul Weiss. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1931–1935. Vols. 7–8. Ed. Arthur W. Burks. Cambridge Mass.: Harvard University Press, 1958 ще се посочват по установения начин, указващ номерацията на параграфите в самия том. Цитираните фрагменти от това издание, в които не е отбелязан източник на български език, са в мой превод.

та книга. Централни обаче не бяха обичайните въпроси в дебатите около абдукцията – „какво е валиден извод“ или „има ли изобщо логика на научното откритие“. Основният въпрос беше провокиран от Пърсовото допускане, че „всяка важна стъпка в науката е урок по логика“ (CP 5.363; цит. по Пърс 2022: 125), но излизаше отвъд неговите занимания с проблемите. За мен той се оказа следният: *как в действителност се оказват възможни недедуктивните извеждания в новаторските практики*³ преди всичко *в науката* като посредническа структура⁴. Тъй като науката като посредническа структура е в хода на своето развитие, това предполагаше, че изследването неминуемо ще представлява опит само за междинна равностметка – такава, която не претендира за окончателност, а търси да допринесе за това развитие чрез осмислянето на абдукцията в практиките на новаторите в науката, но също така да проблематизира индукцията и трансдукцията (като възможен извод) в динамиката на тяхното практическо случване. В тази книга се опитвам да удържа екстатичния момент на логическото като свързано не толкова със строги формалнологически структури, колкото със събития в мисленето, с практиките, в които то се ражда. Работата по текста се превърна в предизвикателство към моите собствени логически сетива, с които се опитвах по различни начини да мисля проблемите на логическото като част от динамични практики, в които мисълта не просто се движи по предварително разписани пътеки,

³ Въпрос, който се различава отчетливо от класическото Кантово поставяне на проблема в *Критика на чистия разум*, гласящо: „Как са възможни синтетични съждения a priori?“ или „как са възможни априорни синтетични положения?“ (Кант 1967: 89; 128). Той препраща към полето на неklasическата трансцендентална логика и проблематиката на неklasически мислени априорни синтези, по която се работи в *Сектора по философска логика* към ПУ „Паисий Хилендарски“, както и в сектора *Теория на посредническите структури и неklasическа логика на диалектичното* към Института за критически теории на свръхмодерността.

⁴ Понастоящем теорията на посредническите структури се развива в Института за критически теории на свръхмодерността. Голяма част от последните изследвания по проблематиката са представени в тематичните броеве (*Свръхмодерният капитализъм*) на сп. *Социологически проблеми* 1(53)/2021 и *Special issue* (55)/2023.

а се спъва, импровизира и – най-вече – изненадва самата себе си. Тук неklasическата⁵ логика на диалектичeското и нейното измерение на практическата логика (както ендогенна, така и екзогенна)⁶, а с това и на неklasическата трансцендентална логика, се оказаха надеждни⁷. Чрез тях логиката се оказва не завършена система, а практическо многомерно поле. От една страна то е свързано със спонтанни нововъведения, разширения, на работа с непредзададени форми. То се изменя в следването на самия ход на практиките и изисква немалко теоретични усилия, за да се удържа *ендогенността* на практикологическото – онова вкоренено в практиките негово измерение, в което то се явява като раждащо се живо, макар и несигурно. А от друга страна, то е поле, което изисква и немалко усилия

⁵ При употребата на понятието „неklasическо“ в неklasическата логика на диалектичeското и в неklasическата трансцендентална логика се следва разграничението между „klasическо“ и „неklasическо“ в работите на Мераб Мамардашвили (Мамардашвили 2004). Повече по проблема – вж. *Вместо увод* и *Приложение*.

⁶ Самите определения на измеренията в неklasическата логика на диалектичeското като *ендогенна* или *екзогенна* са вдъхновени от ключовата роля на праксеологически обрат в логиката на ХХ в., в който заниманията с логика на практиките излизат на преден план. За него е характерно търсенето на аналитични методи на логически проблеми в практическите действия. Те имат за фокус всъщност логика, за която в своя текст „Логика: етнометодология и логика на езика“ (1991) Джеф Колтър предлага наименованието *ендогенна логика на практиката* (Coulter 1991). Тази логика се генерира от практически въвличените чрез техните действия. Ендогенността се оказва същностна черта на логиките на практиките в наука, икономика, технологии и др. Оттук идва и обозначаването в неklasическата логика на диалектичeското на практическата логика, от една страна, като *ендогенна* с акцент върху логическите проблеми около нейното възникване в практиките, а от друга (за разлика от Колтър) – като *екзогенна* с акцент върху успешното им функциониране като всекидневни идеализации в тези практики.

⁷ Тук възможностите за мислене по проблемите и чрез другото измерение на неklasическата логика на диалектичeското – това на *екзогенната теоретическа логика* – бяха и остават интригуващи. Както ще стане дума по-долу обаче, в самото изследване ще мога да вземам предвид това измерение само имплицитно. Повече за него вж. *Приложението*.

за удържането на *екзогенността* на практикологическото – на оно-ва също толкова дълбоко вкоренено в практиките негово измерение, в което то се явява като стабилизиращо, регулиращо, понякога дори инертно и – поради всичко това – сигурно присъствие. Това е логиката, която ме интересува тук. И това е книгата, която се опитва да ѝ даде глас.

В изследването **имам за цел** да *предложа* многомерен логически анализ на абдукцията и индукцията като форми на недедуктивни извеждания в новаторски практики, както и на трансдукцията – разглеждана във връзка със случаите на революционни практики – от гледна точка на практическата логика на диалектическото (както ендогенна, така и екзогенна), а с това и чрез методите на неklasическата трансцендентална логика.

В общи шрихи **задачите** на трите части на изследването са следните:

В *Първата част* представям концепциите за абдукция и индукция в контекста на работи на Пърс и Хансън, както и тази за трансдукцията в работите на Библер, като проблематизирам границите на мислимост на логическото във всяка от тях. Задачата ми тук е чрез удържане на проблематиката на практическата логика да открия някои от методологическите проблеми в техните анализи на *недедуктивните извеждания*.

Втората част е посветена на основните методологически проблеми при анализа на *недедуктивните извеждания* в новаторските практики в контекста на практическата логика. Акцентът е върху въпроса *как в действителност се оказва възможно дадено недедуктивно извеждане* като многомерно неklasическо мислено *априорно синтезиране*. Тя има за задача да осветли предизвикателствата пред този анализ и да предложи и въвлече концепции, оформящи теоретичната рамка за експерименталния анализ в следващата част.

В *Третата част* предлагам експериментален анализ на *недедуктивни извеждания* в конкретна новаторска практика – откритието на елиптичната орбита на Марс от Йоханес Кеплер. Задача тук е не просто да се изследват самите *недедуктивни извеждания*, но и да се постави на фокус проблемът за *теоретичния замах*,

станал възможен чрез тях, като се приложат разработените концепции от предходните части.

Тъй като си давам ясна сметка, че опитът да се изложат кратко основни идеи и проблеми, разглеждани в една книга, е начинание, обречено на ентимематичност и елиптичност, то ще оставя самата книга да разбули постепенно пред читателя мистериите, които оставя този предговор. Частта, обозначена като *Вместо увод*, разгръща в подробности теоретичните основания, стратегия, основни аргументи и напрежения на текста, а *Приложението* има двойна функция. От една страна, то е предназначено за читатели, които тепърва навлизат в проблематиката на неklasическата логика на диалектичното, и съдържа нейна кратка предистория с основни теоретични положения. От друга страна, то има функцията да компенсира поне малко един специфичен ефект при заниманията с тази логика, а именно, че методологическото извърщане на вниманието експлицитно към едното нейно измерение – това на практическата логика – ни заставя да удържаме на фокус нея, а другото ѝ измерение – това на екзогенната теоретическа логика – да се има предвид само имплицитно. Това е и основната причина последната да излиза извън рамките на изследването. *Приложението* дава обща представа тъкмо за тези имплицитни пластове, без да претендира за изчерпателност, а само за илюстративност.

Някои от частите на труда междуременно получиха публична видимост в научни списания и други издания, но всички те бяха основно преработени в хода на работата над ръкописа и са включени в книгата със съществени допълнения и редакции. Ето и местата на първоначалната им поява: Минева, М. (2025). Абдукция vs. абдуктивна индукция: от демаркация към отношение. *Критика и хуманизъм*, 63(2); Минева, М. (2025). От изстрадан успех към традиционализиране: Кеплеровата „война с Марс“. *Хетеродоксия*, 3–4; Минева, М. (2025). Норуд Хансън и проблемът за абдукцията след Чарлс Пърс. В: *Сборник от юбилейна конференция „Хуманитарното и социалното познание: разкази и хоризонти“*. Пловдив: ПУ „Паисий Хилендарски“; Минева, М. (2024). Абдуктивният извод с Янусово лице. *Каирós*, 64–78; Mineva, M. (2023). From *Capital* as a chance before the logics of

the dialectical toward the problem of subjectness in the abductive inference. *Sociological problems*, special issue, 64–84; Mineva, M. (2023). The problem of abductive inference: between the magic and the disenchantment. *Sociological problems*, special issue, 246–261; Минева, М. (2021). От *Капиталът* като шанс пред логиките на диалектичното към проблема за абдуктивния извод. *Социологически проблеми*, (53)1, 237–258; Минева, М. (2021). Проблемът за абдуктивния извод: между магията и разомагьосването. *Социологически проблеми*, (53)1, 398–414; Минева, М. (2021). Усет за правилност чрез аналогия. В: Георгиев, Д. & Ненчева, Д. (ред.). *Етюди по експериментална хуманитаристика*. София: Scribens, 66–86; Минева, М. (2020). Обновяващите изводи и практикологическо проблематизиране на социоаналитични симптоми. *Хетеродоксия*, 1–2, 157–185; Минева, М. (2019). Априорни синтези и абдуктивен извод. *Καιρός*, 4, 16–32.

* * *

Искам да изкажа огромната си благодарност за интелектуалните предизвикателства и подкрепата, които получих в хода на работата си по това изследване от колегите в *Института за критически теории на свръхмодерността* и особено от сектора *Теория на посредническите структури и неklasическа логика на диалектичното*, както и от тези в *Сектора по Философска логика* към ПУ „Паисий Хилендарски“. Ангажирането ми с това изследване беше стимулирано от срещания с начина, по който Деян Деянов – в критически диалог главно с Андрей Райчев, Георги Медаров, Таня Орбова и мен – развиваше през този период от 2017 г. досега полето на неklasическата логика на диалектичното като органон на теория на посредническите структури, както и с начина, по който в работата си в полето на философската логика Валентин Аспарухов проследява неklasически трансцендентални мотиви в работите на Бърtrand Ръсел. Също така голяма част от прецизирането на теоретичните конструкции, с които се опитвах да мисля по проблемите на тази книга, дължа и на изключителната щедрост на колегите си Светлана Събева, Кольо Коев, Лиляна Деянова, Дарин Тенев, Стойка Пенкова, Тодор Петков, Милена Ташева, Десислав Георгиев и

Деница Ненчева. Чрез разговори, текстове, жестове на подкрепа – всеки от тях по различни начини, съзнателно или не, допринасяше за постоянството и прецизността, с които се опитвах да се справям с трудните и предизвикателни задачи на изследването. Благодарна съм и на колегите – преподаватели, студенти и докторанти – от катедрите „Философия“ и „Социология и науки за човека“, както и от *Института по социоанализа* към Пловдивския университет за продуктивните интелектуални срещания, в които успях да намирам стимул да търся пътища в понякога непроходимата джунгла на логическата проблематика. Особено ценни за мен бяха също и аналитичните наблюдения на Александър Гънгов върху по-ранни проблематизации на абдукцията в мои текстове, благодарение на които засилих своята бдителност към проблемите за отношението между индукция и абдукция и към различията между Пърсовата интерпретация на абдукцията и моята. Към тези бележки, както и към по-голямата част от останалите интелектуални предизвикателства, пред които ме изправяха различните форми на диалог с колеги, се опитах да подхожда с внимание, отвореност и стремеж към яснота.

Признателна съм на рецензентите си Валентин Аспарухов и Светлана Събева и на научния редактор Деян Деянов, които с академичната си взискателност и конструктивни критични бележки съдействаха ръкописът да бъде приет за печат.

Благодаря на семейството си, което отново показва, че няма граници за тяхната неуморна подкрепа, неизчерпаемо разбиране и изключителната им способност да даряват време в трудни моменти. Най-вече на съпруга ми Кирил, дъщерите ми Виктория и Елеонора, майка ми Олга и сестра ми Магдалина, без чиято безрезервна отдаденост, търпение и вяра в смисъла на това изследователско усилие нямаше да е възможно да се отдам с такова внимание на работата си.